

Afzettingen, populaire kwartaaluitgave van de Werkgroep voor tertiaire en kwartaire geologie, jaargang 13 nr 4, November 1992

-83-

SCHELLEN UIT DE ROOMPOT EN DE ONRUST.

A.C. Rijken

Wie regelmatig schelpen verzamelt op het terrein van de grit-fabriek te Yerseke, zal het zijn opgevallen dat er in de schelpenhopen, die afkomstig zijn uit de Roompot, en die links van de grote berg bij de ingang gestort worden, regelmatig Pliocene soorten voorkomen.

Men verklaart dit meestal als volgt. Tijdens het zuigen in de Westerschelde blijft er wel eens wat materiaal in het schip en de zuigbuis achter, dat zich later, wanneer men op andere plaatsen zuigt, vermengt met het materiaal van de desbetreffende plaats. Deze verklaring lijkt inderdaad nogal acceptabel, en in de praktijk zal er ook wel eens wat achterblijven, dat zodoende op de verkeerde plaats terecht komt. Toch blijkt bij nauwkeurig onderzoek deze theorie bepaald niet volledig op te gaan, er is duidelijk meer aan de hand.

Al sinds het begin van deze eeuw wordt ten noordoosten van Walcheren op twee plaatsen gezogen; in de Roompot, en op een plaats die bekend staat als Onrust, deze plaats ligt direct voor de Veerse dam, tussen Vrouwenpolder en Noord-Beveland. (Van Regteren Altena, Basteria vol. 3, no. 2, mei 1938).

Desondanks ben ik nooit in de literatuur een opgave tegengekomen, dat hier ook fossielen vandaan komen; ook in de fossielenatlas vinden we noch bij Van Regteren Altena, noch bij Janssen enige vermelding hiervan. Zo te zien heeft niemand het ooit de moeite waard gevonden hieruit wat te verzamelen; in het Westerscheldemateriaal zat blijkbaar veel meer!

Informatie bij personeel van de gritfabriek leert het volgende. De schelpen uit de Roompot zijn overwegend donkerblauw en donkerbruin van kleur (het materiaal doet nogal Domburgs aan); die uit de Onrust zijn overwegend licht oranjebruin van kleur. Dit materiaal wordt op het fabrieksterrein door elkaar gestort, maar is globaal toch wel van elkaar te scheiden.

Dat de schelpen van de Onrust oranjebruin van kleur zijn klopt met onze eigen ervaring: de schelpen die hedentendage aanspoelen op het noord-weststrand van Noord-Beveland hebben eveneens een oranjebruine kleur. Dit materiaal bevat tegenwoordig maar heel weinig fossielen, hoewel ik in 1985 op dit strand, tussen het overwegend Holocene materiaal plotseling nogal wat fosforieten, viswervels en zelfs haaietanden aantrof. Vroeger moet hier veel meer te vinden zijn geweest, want Van Regteren Altena vermeldt in zijn proefschrift, dat tussen 1927 en 1929 Brakman hier diverse exemplaren van *Potamides tricinctus*, *Epitonium greenlandicum*, *Amauropsis islandica* en zelfs van *Ringicula ventricosa* verzamelde!

Keren we nu terug naar het materiaal bij de gritfabriek. Opvallend is, dat er in de schelpenhopen uit de Roompot af en toe sterke concentraties van fossielen voorkomen. Al dit materiaal is wat betreft de samenstelling van soorten en verkleuring vrijwel identiek met het materiaal van Domburg. Dit typisch Domburgse spul ontbreekt in het materiaal uit de Onrust, alleen vinden we hier nu af en toe vrij veel Pliocene soorten tussen. Deze onderscheiden zich nu van het Westerscheldemateriaal doordat het meestal iets meer is afgesleten en evenals het omringende materiaal een licht oranje-bruine verkleuring heeft aangenomen. (Het Westerscheldemateriaal is

altijd kalkachtig wit).

Een voorbeeld uit de praktijk. Op 9 april 1990 vond ik tussen het Holocene materiaal bestaande uit *Cerastoderma edule*, *Macoma balthica*, *Spisula subtruncata*, *Donax vittatus* enz. o.a. enkele vrij grote exemplaren van *Scaphella lamberti* en een gaaf exemplaar van *Pygocardia rustica*. Op 28 mei 1991 vond ik in een dergelijke hoop zelfs een klein gaaf exemplaar van *Galeodea bicatenata*!

Nog een ander voorbeeld. Bij elkaar genomen verzamelde ik van de Roopot en de Onrust 43 exemplaren, beschadigde meegerekend, van *Turritella incrassata*, waarbij de forma *Vanderfeeni* volledig ontbrak, terwijl deze forma in het Westerscheldemateriaal algemeen voorkomt. Wat dit laatste betreft: deze forma is in het Sloegebied zeldzaam, en dat was al zo in de tijd van Brakman (Brakman, *Basteria* 1937, vol. 2, no. 4, blz. 62).

Dit laatste brengt ons nu bij een geheel andere verklaring. In de tijd dat Walcheren en Zuid-Beveland nog niet met elkaar verbonden waren, moet er een sterke stroom vanuit het Zuid-Sloe in noordelijke richting zijn geweest, waarbij natuurlijk schelpen, die van oorsrong in het Zuid-Sloe thuishoren, meegevoerd zijn, om tenslotte in de Roopot en de Onrust terecht te komen. Deze hebben na verloop van jaren ook dezelfde verkleuring als het omringende materiaal aangenomen. Dit geldt in het bijzonder voor het materiaal uit de Onrust.

Een blik op de geologische kaart bevestigt dit ook. Tussen Walcheren en Zuid-Beveland bevindt zich een geulopvulling met fijn zand (het beruchte kwielzand van Nieuw en St.-Joosland) dat gerekend wordt tot de Duinkerke III-transgressie, welke globaal gedateerd wordt tussen 900 na Christus en heden. De totale breedte van deze geulopvulling varieert tussen de 2 en 7 kilometer, de diepte varieert tussen de 27 en 37 mtr -NAP. Dat er op het noord-weststrand van Noord-Beveland hedentendage maar erg weinig aanspoelt zal zeker samenhangen met de sterke verandering van dit gebied sinds de afsluiting van het Veerse Gat. De uit het zuigermateriaal afkomstige Pliocene soorten die lichtbruin verkleurd zijn en die af en toe gevonden kunnen worden in het zuigermateriaal uit de Onrust acht ik derhalve toch afkomstig van deze plaats, maar dan van grotere diepte.

Van de vindplaats Onrust verzamelde ik tussen april 1990 en mei 1992 de volgende soorten.

Afkortingen: ex. = exemplaar
kl. = klep
def. = defect

(tenzij anders vermeld zijn alle exemplaren gaaf)

<i>Glycymeris variabilis variabilis</i> (Sowerby, 1824)	5 kl.
<i>Aequipecten opercularis</i> (Linnaeus, 1758)	8 kl.
<i>Pecten complanatus</i> Sowerby, 1828	1 platte kl.
<i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758 (Pliocene vorm)	7 kl.
<i>Pycnodonte navicularis</i> (Brocchi, 1814)	1 bolle kl.
<i>Astarte incerta</i> Wood, 1823	3 kl.
<i>Astarte fusca</i> (Poli, 1785)	3 kl. + 1 kl. f. <i>basteroti</i>
<i>Astarte omalii omalii</i> De la Jonkaiere, 1823	1 kl. + 1 kl. f. <i>latecostata</i>
<i>Pygocardia rustica rustica</i> (Sowerby, 1818)	1 kl.
<i>Venerupis aurea senescens</i> (Cocconi, 1873)	6 kl.
<i>Turritella incrassata</i> Sowerby, 1814	2 ex.
<i>Epitonium clathrus</i> (Linnaeus, 1758)	1 ex. recent

<i>Capulus unguis</i> (Sowerby, 1816)	1 ex. def.
<i>Euspira cavelli</i> (Harmer, 1921)	1 ex.
<i>Euspira hemiclausa</i> (Sowerby, 1824)	1 ex.
<i>Natica multipunctata</i> Wood, 1842	6 ex.
<i>Trophon muricatus</i> (Montagu, 1803)	1 ex.
<i>Thais lapillus incrassatus</i> (Sowerby, 1823)	1 ex.
<i>Ocenebra erinaceus</i> (Linnaeus, 1758)	3 ex.
<i>Buccinum undatum</i> Linnaeus, 1758	1 ex. vrij oud
<i>Neptunea contraria</i> (Linnaeus, 1758)	5 ex.
<i>Neptunea antiqua carinata</i> (Pennant, 1777)	1 ex.
<i>Hinia reticulata</i> (Linnaeus, 1758)	1 ex.
<i>Hinia reticosa</i> (Sowerby, 1815)	5 ex.
	(Top is defect, net als in Sloegebied)
<i>Amyclina labiosa</i> (Sowerby, 1824)	4 ex. iets def.
<i>Scaphella lamberti</i> (Sowerby, 1816)	6 ex.

Van de vindplaats Roompot, tussen april 1990 en mei 1992:

<i>Acila cobboldiae</i> (Sowerby, 1817)	6 kl.
<i>Glycymeris glycymeris variabilis</i> (Sowerby, 1824)	25 kl.
<i>Mytilus edulis</i> Linnaeus, 1758	3 kl. fossiel
<i>Atrina fragilis</i> (Pennant, 1777)	2 topfr.
<i>Aequipecten opercularis</i> (Linnaeus, 1758)	2 kl.
<i>Chlamys varia</i> (Linnaeus, 1758)	2 kl.
<i>Anomia ephippium</i> Linnaeus, 1758	3 kl.
<i>Crassostrea ventilabrum</i> (Goldfuss, 1833)	2 kl.
<i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758	12 kl. fossiel, 1 oud
<i>Pycnodonte navicularis</i> (Brocchi, 1814)	3 bolle kl.
<i>Lucinoma borealis</i> (Linnaeus, 1767)	3 kl.
<i>Cyclocardia orbicularis</i> (Sowerby, 1825)	2 kl.
<i>Cyclocardia scalaris scalaris</i> (Sowerby, 1825)	1 kl.
<i>Megacardita planicosta lerichei</i> Glibert & Van der Poel, 1971	3 kl.
<i>Venericardia aculeata globulina</i> (Michelotti, 1839)	1 kl.
<i>Venericardia carinata</i> Sowerby, 1820	1 kl.
<i>Astarte incerta</i> Wood, 1853	10 kl.
<i>Astarte trigonata</i> Nyst, 1881	1 kl.
<i>Astarte aff. fusca</i> subsp. Janssen & Van der Slik, 1974	1 kl.
<i>Astarte omalii omalii</i> De la Jonkaire, 1823	4 kl.
<i>Tridonta montagui</i> (Dillwyn, 1817)	11 kl.
<i>Tridonta domburgensis</i> Janssen & Van der Slik, 1974	11 kl.
<i>Tridonta elliptica</i> (Brown, 1827)	2 kl.
<i>Tridonta alaskensis</i> (Dall, 1903)	1 kl.
<i>Cerastoderma edule edule</i> (Linnaeus, 1758) + f. <i>major</i>	vele kl.
<i>Laevicardium crassum</i> (Gmelin, 1791)	1 kl. def.
<i>Mactra corallina cinerea</i> Montagu, 1803	4 kl.
<i>Mactra corallina plistonaeerlandica</i> Van Regteren Altena, 1937	5 kl.
<i>Spisula solida</i> (Linnaeus, 1758)	3 kl.
<i>Spisula subtruncata</i> (Da Costa, 1778)	vele kl.
<i>Lutraria magna</i> (Da Costa, 1778)	2 kl. + 1 fr.
<i>Angulus distortus</i> (Poli, 1795)	1 kl.
<i>Gastrana fragilis</i> (Linnaeus, 1758)	1 kl.
<i>Macoma balthica</i> (Linnaeus, 1758)	vele kl.
<i>Macoma obliqua</i> (Sowerby, 1817)	2 kl.
<i>Donax vittatus</i> (Da Costa, 1778)	div. kl.
<i>Scrobicularia plana</i> (Da Costa, 1778)	3 kl.
<i>Abra alba</i> (Wood, 1802)	2 kl. in <i>Buccinum undatum</i>
<i>Arctica islandica islandica</i> (Linnaeus, 1758)	1 kl.
<i>Corbicula fluminalis</i> (Müller, 1774)	22 kl.
<i>Venus verrucosa</i> (Linnaeus, 1758)	
<i>Venerupis decussata</i> (Linnaeus, 1758)	3 kl.
<i>Venerupis senegalensis</i> (Gmelin, 1791)	6 kl.
<i>Mya truncata</i> (Linnaeus, 1758)	1 kl. def.
<i>Corbula gibba gibba</i> (Olivi, 1792)	2 kl.
<i>Hiatella arctica arctica</i> (Linnaeus, 1758)	1 kl.

<i>Panomya trapezoides trapezoides</i> Strauch, 1972	2 fr.
<i>Panopea faujasi</i> Menard de la Groye, 1807	1 fr.
<i>Zirfaea crispata</i> (Linnaeus, 1758)	3 kl.
<i>Dentalium vulgare</i> (Da Costa, 1778)	1 ex.
<i>Calliostoma zizyphinum simile</i> (Sowerby, 1818)	1 ex. def.
<i>Littorina littorea</i> (Linnaeus, 1758)	div. ex.
<i>Turritella solanderi</i> (Mayer-Eyman, 1877)	1 fr.
<i>Turritella incrassata</i> Sowerby, 1814	15 ex. gaaf
	26 ex. def.
	enkele fr.
	1 ex.
<i>Potamides tricinctus</i> (Brocchi, 1814) f. <i>icenica</i>	vele ex. recent
<i>Epitonium clathrus</i> Linnaeus, 1758	5 ex.+4 ex.def.
<i>Euspira catena</i> (Da Costa, 1778)	1 ex.
<i>Euspira cavelli</i> (Harmer, 1921)	1 ex.
<i>Euspira cf. cirriformis</i> (Sowerby, 1824)	vele ex.
<i>Euspira poliana</i> (Della Chiaje, 1830)	3 ex.
<i>Natica multipunctata</i> Wood, 1842	1 ex. recent
<i>Thais lapillus lapillus</i> (Linnaeus, 1758)	5 ex.
<i>Thais lapillus vulgaris</i> (Wood, 1848)	1 ex.
<i>Ocenebra erinaceus</i> (Linnaeus, 1758)	1 topfr.
<i>Atractodon elegans</i> (Charlesworth, 1837)	vele ex.
<i>Buccinum undatum</i> Linnaeus, 1758	1 fr.
<i>Neptunea contraria</i> (Linnaeus, 1758)	1 ex. def.
<i>Neptunea antiqua carinata</i> (Pennant, 1777)	1 ex.+2 ex.def.
<i>Sipho curtus</i> (Jeffreys, 1867)	14 ex.
<i>Hinia reticulata</i> (Linnaeus, 1758)	1 ex.
<i>Hinia consociata</i> (Wood, 1848)	1 ex.
<i>Hinia pygmaea</i> (Lamarck, 1822) f. <i>elongata</i>	1 fr.
<i>Hinia reticosa</i> (Sowerby, 1815)	2 fr.
<i>Scaphella lamberti</i> (Sowerby, 1816)	1 ex.
<i>Oenopota turricula</i> (Montagu, 1803)	2 ex.
<i>Terebra inversa</i> Nyst, 1835	

Dit artikel is eerder verschenen in het Mededelingenblad van de Werkgroep Geologie van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Nr.8 (1991)